

Christus miraculorum beneficia exhiberet, celebrem præfixit diem Beati regis dextera elevandæ. Sed quid sibi vult, fratres mei, quod cæteris membris resolutis, et carne in pulverem redacta, solam dexteram manum cum ejus cute, ossibus, et nervis, Deus integram conservavit? Equidem sic sentio, divini consilii altitudinem id hæc re demonstrare voluisse, eleemosynæ studium omnes virtutum gradus transcendere. Quamobrem etiam in Evangelio Dominus ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, itemque: Date, et dabitur vobis. Et alio loco Scripturæ divinæ: Ignem ardentem extinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis.*

Merito igitur sancti regis dextera, corruptionis mansit expers, quæ semper misericordiae floribus reviviscens, ad alendos pauperes nunquam muneribus distribuendis vacua fuit. Namque piissimus rex opem tulit calamitosis et indignis, liberavit oppressos captivitatis iugo, vestes et hospitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum et pupillarum miseriam et inopiam suam putavit. Mandatum Salvatoris de lavandis aliorum pedibus quotidie implevit, pauperum pedes ablucens: eleemosynas præstitit non ex rapinis, aut aliorum damnis, sed de suis facultatibus. Ut domos Dei locupletaret, sibi ipsi interdixit habendi voluntatem. Denique omnibus pro dignitate prodesse cupiens, carnem suam cum vitiliis, et concupiscentiis crucifixit. Inde est ergo profecta corporis, et dextræ manus ejus admiranda, et jucunda

veneratio inde suavis et beata sempiterna vitæ retributio: inde optatissima supernorum civium cohabitatio: ubi cunctos illustrat semper lucens, nec unquam deliciens splendor unius, summeque divinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATIO.

Quod in hac historia dicitur Gisela conjugem Sancti Stephani fuisse filiam Sancti Henrici, et ab eo ductam, cum jam Christiana esset: corrigendum est ex historia Othonis Frisingensis: Gisela enim non fuit filia, sed soror Sancti Henrici, et in conjugem data regi Stephano, cum ille nondum Christianus esset. Hæc enim sunt verba Othonis Frisingensis, historici nobilissimi in libro sexto Chronici capite 27. Henricus imperator sorore sua Gisela Stephano Hungarorum regi in uxorem data, tam ipsum, quam totum Regnum ejus ad fidem vocavit. Hunc Stephanum Hungari hæcenus fidem Christianam servantes, velut principium fidei suæ inter sanctos colendum dignum ducunt. At Henricus imperator piissimus, viciesimo quarto regi sui. Imperii autem undecimo anno, rebus humanis exemptus, in Ecclesia Bambergensi humatur. Et ut illa testatur Ecclesia, sepulcrum ejus usque hodie crebris miraculis celebre habetur.

Obiit Sanctus Stephanus anno Domini 1034, et in sanctorum numerum relatus fuit a Benedicto IX. anno Domini 1036.

VITA S. EDWARDI REGIS

AUCTORE ALREDO RHIEVALLO ANGL. MONACO ET ABBATE
CISTERCIEN. ORDINIS

Floruit is Alredo Anno Domini 1164.

Gloriosi, ac Deo dilecti regis Edwardi vitam litteris tradituri, ex verbis Beatissimi Petri Apostolorum principis sumamus exordium, qui centurionis vocationem admirans ait: *In veritate comperi quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, et operatur justitiam acceptus est illi.*

In omni enim gente ordine, gradu et dignitate novit Dominus qui sunt ejus, et misereatur cui voluerit, et misericordiam præstat, in quem sibi placuerit. Neque enim ex sui ipsius natura, vel paupertas præstat, vel adiungunt divitiarum sanctitatem: nec perfectum obscuritas, nec reprobum claritas facit; nec

claudit libertas, nec reserat servitus paradisum. Primus Patriarcha Abraham, et dives scribitur et perfectus, cujus fides admirabilis, et obedientia inimitabilis in rerum omnium copia prædicatur. Joseph dominus Ægypti constitutus a rege, universo orbi præbuit castitatis exemplum. Sanctus Job qualis in divitiis fuerit, earum probavit ademptio, quam morbus corporis, tentatio uxoris, amicorum exprobratio, spectabili patientia reddidit clariorem. Rex David, quo nemo ditior, sed nemo et sanctior; quo nullus sublimior, sed humilior nullus: et inter hæc sauros innumeros sepelitur, et inter Dei amicis cæteris gratior computatur. Nemo proinde miretur, si noster Edwardus, et rex dicatur, et sanctus, quem cernimus, et id divitiis egenum, et in deliciis sobrium, in purpura humilem, et sub corona aurea mundi contemplorem.

Cum enim rex Ethelredus ex filia comitis Thoreti filium suscepisset Edmundum, cognomento ferreum latus; ex regina autem Emma Alfredus, Beatus Edwardus intra viscera materna conclusus præfertur utrique agente eo, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, qui dominatur in regno hominum, et cuicumque voluerit, dat illud. Fit enim coram rege magnus procerum et Episcoporum conventus, et quia jam futura cladis indicia sæva processerant, agitur inter eos de regis statu tractatus. Alii vero Edmundum ob invictissimum robur corporis æstimant præferendum; alii ob virtutem Northmannorum Alfredum promovendum tutius arbitrantur. Sed futurorum omnium præscius, prioris brevissimam vitam, alterius mortem immaturam prospiciens, in puerum necdum natum, universorum vota convertit, utero adhuc clauditur, et in regem puer eligit: non natus natis præfertur, et quem nec dum terra susceperat, terræ dominus designatur: et læti proceres sacramentum fidelitatis illi jurant, qui utrum nasceretur, ignorant. Paulo itaque post natiuitatem Sancti Edwardi irruentibus in Angliam Barbaris, et maximam insulæ portionem cæde, incendioque vastantibus; regina cum filiis in Northmanniam transposita est. Vivebat in avita domo inter pueros puer, immunis tamen a vitiliis, quibus ætas illa solet implicari. Castus erat corpore, sermone rarus, simplex actu, et purus affecto. Frequentare Ecclesiam dulce habuit, crebris orationibus incurrere, sacris Missarum interesse so-

lemnis visitandis monasterii operam et quos sanctiores sciebat, sibi Monachos in amicitiam copulare.

Sæviebat interim gladius hostilis in Anglia, cædibus et rapinis omnia replebantur, ubique luctus, clamor, et desolatio. Incendantur Ecclesie, monasteria devastantur, Sacerdotes a suis sedibus fugati, in locis desertis communem miseriam deplorantes delitescabant. Inter quos vir venerabilis Brithuvaldus Uvintoniensis Episcopus, cœnobium Glastoniense morens, ac tristis ingressus, orationibus vacabat et Psalmis. Qui cum aliquando pro regni, plebisque liberatione preces lacrymasque profunderet quasi in hæc verba prorumpens, ait. *Et tu, Domine, usquequo? Usquequo avertis faciem tuam? oblivisceris inopiam nostram et tribulationis nostræ? Sanctos tuos occiderunt, altaria tua destruxerunt, et non est qui redimat, neque qui saltem faciat.* Scio, Domine, scio, quia omnia, quæ fecisti nobis, in vero iudicio fecisti. Sed *Nanquid in æternum projecit Deus, et non apponet ut complacitor sit adhuc? Eritne, Domine Deus meus, eritne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus in nos mæro deserviet, et percuties usque ad internicionem? Inter preces tandem et lacrymas fatigatum sopor suavis excepit, videtque per somnium Beatum Petrum in eminentiori loco constitutum, et ante eum præclari vultus in forma decenii, regalibus insigniis amictum Edwardum. Quæ cum propriis manibus Apostolus consecrasset et unxisset in regem, monita salutis adiecit, præcipueque celibem vitam commendans, quot esset annis regnaturus aperuit. Obstupefactus præsentis tanti miraculi novitate, petit sibi a sancto hujus visionis mysterium revelari; de statu insuper regni, et de instantis periculi fine Apostolicum exegit oraculum. Tunc placitum vultu intuitus intuentem se, ait: *Domini, o præsent, est regnum, et ipse dominabitur in filiis hominum. Ipse transfert regna, et mutat imperia, et regnare facit hypocritam propter peccata populi. Peccatum peccavit populus tuus Domino, et tradidit eos in manibus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos.* Sed non obliviscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Erit enim cum dormieris cum patribus tuis, visitabit Dominus populum suum, et faciet Dominus redemptionem plebis suæ. Elegit enim sibi virum secundum eorum suum, qui*

faciat omnes voluntates suas, qui me optulante regnum adeptus Anglorum, Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo, gratus hominibus, terribilis hostibus, amabilis civibus, utilis Ecclesie, laudabilemque vitam sancto fine concludet. Quae omnia in Beato Edwardo completa, rei exitus comprobavit. Cum autem Episcopus de posteritate Edwardi quaereret, respondit Sanctus Petrus; regnum Anglorum, regnum Dei est. Post istum providebit regem ad placitum suum.

Stabat adhuc spiritus procella, et exaltati sunt fluctus ejus, externisque malis accessit civilis discordia; adeo ut quis cui mentis suae secreta committeret, nesciretur. Plena erat prodioribus insula; nusquam tula fides, nusquam sine suspitione amor, sermo sine simulatione. Tandem eo usque proditio civilis, et astutia processit hostilis, ut defuncto rege Ethelredo, magna pars insulae legitimis haeredibus abdicatis, Canuto qui regnum invaserat, manus darent: peremptoque invictissimo rege Edmundo, etiam filios ejus, adhuc in cunis agentes, Barbaris mitterent occidendos. Alfredus demum Edwardi frater in Angliam transvectus inaudita crudelitate ab hostibus civibusque perimitur. Tunc Edwardus omni humano desinitus auxilio, exul patriae, regni, et honoris vivebat: impiorum insidias timebat, et ne a suis proderetur, vel ab hostibus ad mortem emeretur, plurimum formidabat. Invento autem consilio salutari, Deo prosternitur, talia prosequendo: Ecce, Domine, *Non est mihi auxilium in me, et necessarij mei recesserunt a me. Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt.* Pater meus post multos labores rebus humanis excessit, fratres meos crudelitas proditorum absorbit, nepotes in exilium acti sunt, mater aemuli nostri nuptiis tradita est. Ita solus relictus sum, et quaerunt animam meam. Sed tibi, Domine, derelictus sum, pauper: pupillo tu eris adjutor. Tu quondam Edvinum morti expositum, mirabili modo, et vite reservasti, et regno. Tu illud Angliae deus, Sanctum Osualdum exule regem factum, per signum crucis reddidisti cunctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum, et custodieris me, et redueris me in regnum patris mei; eris tu mihi semper in Deum, et Beatus Petrus Apostolus in patronum, cujus sacratissimas reliquias in Urbe Roma, te annuente, te regen-

te, te comitante, visitatum me promitto. Exhinc autem factus fide robustior, spe alacrior, expectans expectavit Dominum.

Canuto autem rege rebus humanis exemplo, filiis ejus immatura morte praereptis, Angli Danico jugo liberati, Edwardum in regem elegerunt, et eum maximo honore consecrari et inungi fecerunt. Tunc Sacerdotes sapientia et sanctitate fulgebant, monasteria omni religione pollebant, agebat clerus in officio suo, populus stabat in gradu suo. Videbatur etiam terra fecundior, aer salubrior, maris unda pacatior. Reges enim et principes pro tanta rerum mutatione, admiratione percussi, cum tanto rege foedus inire, amicitias jungere, pacem componere gavisi sunt. Sola tamen Danica adhuc spirans et anhelaens caedes Anglorum interitum minabatur. In his omnibus vir beatus in gloriam non est elatus humanam, sed hanc sibi vivendi formam proponens, suis se domesticis praebat aequalem, Sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatiens miseris, et largum egenis. Nulla apud eum personarum acceptio, sed judicabat in justitia pauperes, et arguebat in equitate pro mansuetis terrae. Eratque pater orphanorum, et iudex viduarum. Si quidquam petebatur, praebat: si accipiebatur, tacebat. Nullus unquam eum vidit aut inflatum superbia, aut ira efferatum, aut gula deonestatum. Supra humanum enim modum pecunie contemptor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione videbatur hilarior.

Recumbente aliquando gratia quiescendi rege in lectulo, camerarius accessit ad thecam, in qua aes regium servabatur, et reposito intus quod volebat, et illam claudere oblitus, foras egressus est. Animadvertit hoc quidam, et accedens ad thecam, pecuniam non modicam in sinum recondit, et abscedit: reversus denuo, rege inspectante, faciunt iteravit. Quod cum tertio attentasset; ceruens rex in spiritu thesaurorum adesse custodem, ait: Importune agis, o homo, si mihi credis, tolle quod habes, et fuge, quoniam si venerit Hugolinus (hoc enim cubicularii nomen erat) nec unum tibi nummum relinquet. Fugit ille, et vix pedem extulerat, et ecce minister regis rediens, et thesaurum ablatum reperiens, timore et tremore concutitur, unde non solum angustiam cordis, verum etiam et furorem mentis, clamor, et suspiria prodiderunt. Surrexit, et quasi

nesciens quid acciderit, perturbationis hujus causam inquit. Quam cum didicisset, ait: Tace, forte ille qui cepit, plus nobis indigni. Habeat sibi: nobis sufficit quod remansit.

Proceres autem terrae de successione solliciti, regem de uxore ducenda conveniunt. Stupet rex, thesauro metuens suo, qui fecili vase reconditas, facile poterat calore dissolvi. Sed quid ageret, si obstinatus resisteret, timebat ne propositi sui proderetur dulce secretum: si suadentibus praebere assensum naufragium pudicitiae formidabat. Tandem importune insistentibus cedere tutius ratus, hujusmodi verbis pudicitiam suam Domino commendabat: Jesu bone, tua quondam misericordia tres pueros inter flammam Chaldaeas illicios servavit. Per te Joseph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo castitatis evasit. Admirabilis Suzanne constantia, tua virtute de impudicis Presbyteris triumphavit, Sanctae Judith castitas ab Holoferne nec laedi potuit, nec tentari. Ecce ego servus tuus, et filius ancillae tuae, succurre mihi, Domine, quatenus sic maritale suscipiam sacramentum, ut pudicitiae periculum non incurram. Rege igitur procerum voluntati consensum praebente; Goduvini filiam dedit in uxorem. Erat autem Goduvinus vir magnarum opum sed astutiae singularis, regum, regnique proditor, qui doctus fallere, et quaelibet dissimulare consuetus, facile populum ad cujuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut spina rosam, genuit Goduvinus Egidiam. Hanc dilecto suo preparavit Christus Edwardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium vitiorum, virtutis affectum. Legere, aut operari manibus, ocium fugiendo, consuevit lasciviam vitare, et colloquia juvenum declinare, convenientibus igitur in unum, rex et regina de castitate servanda paciscantur, nec huic fidei alium, quam Deum testem aestimant adhibendum. Fit illa conjux mente, non carne; ille maritus mente, non opere. Perseverat inter eos sine actu conjugali conjugalis affectus, et sine defloratione virginitatis, casta delectationis amplexus. Diligitur ille, sed non corrumpitur; diligitur illa, nec tangitur, et quasi nova quaedam Abisag regem calefacit amore, sed non dissolvit libidine, mulcet obsequijs, sed desiderijs non emollit.

Quandam vero die Pentecostes, cum rex divinis interesset mysterijs, hora elevationis

corporis Christi, subito rex vultu hilarior, et erectior oculis, in risum modicum, servata tamen regia gravitate, dissolvitur. Mirari, qui aderant, ceperunt, nec sine causa, cum praeter consuetudinem id ei accidisse sciebant. Peractis autem Missarum solemnibus, causam risus instanter adstantes sibi exponi petunt. Ille, ut erat mira simplicitatis, simpliciter quaerentibus, simpliciter omnia confitetur, dicens: Convenit Danis cum rege suo antiquum facinus iterare, et quam nobis propitia divinitas largita est, infestare quietem. In percussione quidem nostra, qua castigans castigavit nos Dominus, ignorantes Dei justitiam, et suam extollentes virtutem, dixerunt: *Manus nostra excelsa, et non Dominus fecit haec omnia.* Quia vero Deus patribus nostris iratus, Danorum nos tradidit potestati, suis id viribus tribuentes; facile hoc ipsum et nunc fieri posse arbitrantur, nescientes quia qui percuit, ipse et sanat; et qui mortificat, ipse et vivificat, et qui ducit ad inferos, ipse et reducit. Igitur rex Daniae, coaco a in unum exercitum, hodierna die ventis pro voto flantibus, naves parari praecipit. Jam naves velis, et vela ventis fuerant committenda, et rex iniquus ob nimiam superbiam quasi semetipsum non sustinens, dum de scapha in pavem descendere vellet, pede lapsus, inter utramque in mare corruit, et statim abyssus vallavit eum, et pelagus cooperuit caput ejus: sicutque morte sua utrumque populum, Danorum scilicet et Anglorum, a peccato pariter, et periculo liberavit. Et spero in Domino Deo meo, et in dulcissima matre ejus, quod temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Haec sunt, quae Christo revelante cognovi, et vidi, et risi, et gavissus sum. Risum enim mihi fecit Dominus, et quicumque audierit, corridebit mihi. Notantur tempus et hora, milituntur nuntii in Daniam, et omnia quae beatissimo regi caelitus nuntiata fuerant, vera et eadem hora accidisse reperta sunt.

Succedentibus itaque prosperis, rex voti sui nequaquam oblitus, recogitans quanta sibi fecerit Dominus, qui ditavit egenum, sublimavit humilem, inglorium coronavit: parat reddere vota sua, parat sumptus, parat donaria. Vocatis autem regni proceribus, habuit cum eis de statu regni, vel de sua peregrinatione sermonem, dicens: Non excedit vobis quomodo irruentibus in haereditatem nostram barbaris, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio

his, qui in circuitu nostro sunt. Aliis namque interfectis, aliis fugatis, aliis iugo ignominiosae servitutis oppressis, nihil fere honoris, nihil gloriae nostro generi reliquerunt. Tandem defuncto patre meo, peremptis fratribus, actis in exilium nepotibus, et cum hostibus nostris in omnibus fortuna fuerat, mihi profecto nihil spei superesse videbatur. Ego vero contra spem in spem credens, et Domini mei misericordiae me totum dedens, peregrinationem meam ad sanctorum Apostolorum limina vovi, et deinceps divinae me protectioni, dispositionique commisi. Ille autem respexit in orationem meam, et non sprexit precem meam, et abstulit opprobrium meum, et restituit me in regnum patris mei. Insuper cumulatam divitiis, auxit gloria, donis caelestibus illustravit: ipse sine sanguine rebelles subegit, hostes subverlit, et omnia nostra amabili quidem pace composuit. Absit ut tot, et tantis ejus beneficiis inveniamur ingrati; quin potius de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in iustitia et veritate, faciamusque quod ait propheta: *Vovete et reddite Domino Deo vestro. Decernite ergo mecum quomodo me peregrinante, regnum subsistet Anglorum, qua lege, qua pace, qua iustitia, quo iudice omnia disponantur: quis castra, urbes, privata, et publica negotia procuret. Erit autem unus omnium custos et protector Deus, et pacem quam dedit, ipse servabit, nobiscum proficiens, et remanens, qui et vos custodiat, et me reducat. Tunc omnes in communi vociferantes ad regem, se non deferendos, se non exponendos gladiis, patriam hostibus non prodendam, nec pro uno, ut putabatur, bono, tot admittenda pericula allegabant. Tunc rex eorum vocibus et precibus urgeri se sentiens, diu in animo fluctuabat; quia et voto supersedere periculosum, et tantorum precibus, fletibusque non cedere, inhumanum arbitrabatur. Tandem peregrinationem differens, expectabat donec Apostolico fulsus consilio, aut votum redimeret, aut impleret.*

Demum Pontifex summus, consideratis praemissis, et diligenter discussis, regi epistola subscripta continentem transmisit. Leo Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio suo Edwardo Anglorum regi, salutem et Apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem, et Deo gratam cognovimus, gratias agimus ei, per quem reges regnant, et principes justa decernunt,

Sed quia prope est Dominus in omni loco omnibus invocantibus eum in veritate, et sancti Apostoli cum suo capite conjuncti, unus spiritus sunt et pias preces aequaliter audiunt; et quia constat periclitari Anglicam regionem ex tua discessione, qui freno iustitia seditiosos ejus motus cohibes ex auctoritate Dei, et sanctorum Apostolorum, absolvimus te a peccato illius voti, pro quo offensam Dei times, et ab omnibus negligentis et iniquitatibus tuis, ea potestate usi, qua Dominus in Beato Petro concessit nobis, dicens: *Quaecumque solveris super terram, erunt soluta et in caelis*: deinde praecipimus tibi sub nomine sanctae obedientiae, et expensas, quas ad iter istud paraveras, pauperibus eroges, et coenobium Monachorum in honorem Sancti Petri Apostolorum principis, aut novum constituas, aut vetustum emendes et augeas, et sufficientiam victualium fratribus de tuis redditibus constituas; quatenus dum illi assidue iis Deum laudaverint, et sancti augeatur gloria, et tibi indulgentia, cui loco quicquid contuleris, vel collatum est, vel conferetur ut ratum sit, Apostolica auctoritate praecipimus, et ut semper habitatio monachorum sit, et nulli laicae personae nisi regi subdatur, et quaecumque privilegia tibi constituta volueris ad honorem Dei pertinentia, concedimus, et robustissima auctoritate, confirmamus, et in fine fractores eorum aeterna maledictione damnamus.

Responsalibus autem regis, et litteris Pontificis oraculum caeleste concurret. Erat enim vir quidam in Anglia, Deo dilectus et hominibus, cui in specu subterraneo multis annis inclusus, suorum erat meritum stipendium jam vicinus. Huic Petrus Apostolus in visione noctis assistens: rex Edwardus pro voto quo se cum adhuc exularet adstrinxerat, pro regni etiam pace, pauperumque necessitate, preceque sollicitus, Romanam Ecclesiam de omnibus creditit consulendam. Noverit ergo se mea auctoritate ab hac obligatione solutum, et de coenobio ad mei nominis honorem construendo, a summo Pontifice suscepisse mandatum. Inveniantur itaque litteris Apostolicis fidem habeat, praecipis obediatis, consiliis acquiescat. A me enim egressus est sermo, quem sibi quondam patronum elegit, via comitem, gratiae largitorem. Est autem mihi locus in occidentali parte Londoniae a me electus, mihi dilectus, quem quondam mihi propriis manibus consecravi, mea nobilitavi praesen-

tia, divinis etiam miraculis illustravi. Thorneia nomen est loci, qui quondam ob peccata populi, barbarorum traditus potestati, pauperrimus ex divite, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibilis. Hunc me praecipiente, rex in habitaculum monachorum suscipiat reparandum, sublimandum aedificans, possessionibus ampliandum. Non erit ibi aliud, nisi domus Dei, et porta caeli: ibi erigenda est scala, per quam descendentes et ascendentes Angeli, preces et vota hominum perferant, et deferant gratiam. Inde ascendentes reserabo januas paradisi, ut ex officio, quod meus mihi Dominus, ac Salvator injunxit, et ligatos absolvam, et absolutos suscipiam, et quam eis delictum occluserat, justificatis portam patriae caelestis aperiam. Tu autem omnia, quae audisti a me, et didicisti, litteris tradens regi mitte, ut munere Dei duplicato, et de absolute securior, et praecipii executione devotior, in mei autem dilectione et obsequio reperiar propensor. His dictis, lux cum loquente disparuit. Scripsit itaque senex omnia audita, et regi direxit. Eadem autem hora lecto Papae scripto, beati senis apices recitantur. Tunc rex laetus, et alacris, pecuniam, quam ad peregrinationem paraverat, pauperibus distribuit, et monasterium aedificavit.

Tempore quo rex Ethelbertus, qui regnavit in Cantia praedicante Augustino fidei Sacramenta suscepit: nepos ejus Sebertus, qui orientalibus Angliis praefuit, fidem eodem Episcopo evangelizante suscepit. Hic Londonis, quae regni sui caput habebatur, intra muros Ecclesiam Beati Pauli fabricavit, et Episcopali honore Mellitum Episcopum instituentem honoravit. Extra muros vero in Occidentali parte, in honorem Beati Petri monasterium insigne fundavit, et multis possessionibus ditavit, nocte autem dedicationem ejusdem Ecclesiae precedente piscatori cuidam Thamesis fluvii, qui idem monasterium praeterfluit, ulteriori ripa in habitu peregrino Beatus Petrus apparens promissa mercede transponi se ab eodem, et petiit, et promeruit. Egressus autem de navicula, Ecclesiam piscatore cernente, ingreditur. Et ecce subito lux caelestis emicuit, miroque splendore illustrans omnia noctem convertit in diem. Adfluit cum Apostolo multitudo civium supernorum, ingredientium et egredientium, melodicae caelestis insonuit, indicibilis odoris fragrantia nares perfundebat. Peractis autem omnibus, quae ad Ecclesiae dedicati-

onem spectant, solemnibus, redit ad piscatorem piscium piscator egregius hominum. Quem dum divini luminis fulgore peterritum et alienatum pene sensibus reperisset, blanda consolatione reddidit hominem sibi, animum rationi, ingredientes cymbam simul uterque piscator, ait Petrus: Numquid palmentarium non habes? et ille: Inconsulte, inquit, lucis perfusione stupidus, et expectatione tui dententis, nihil cepi, sed promissam a te mercedem securus expectavi. Ad haec Apostolus ait: Laxa nunc retia in capturam. Paruit imperanti piscator, et mox implevit rete piscium maxima multitudo. Omnes erant ejusdem generis pisces praeter unum mirae enormitatis esocium. Quibus ad ripam extractis, dixit Apostolus: Hunc, qui praeter ceteris pretio et magnitudine praecellit, Mellito ex mea parte defer piscem Episcopo. Pro nautica vero mercede, caetera tibi tolle.

Hujus generis copia abundabis in vita tua et longo tempore post te progenies tua tantum ne ultra piscari audeatis in celebritate Dominica. Ego sum Petrus, qui loquor tecum, qui cum meis concivibus constructam in meo nomine basilicam dedicavi, episcopalemque benedictionem meae sanctificationis auctoritate praevi. Die ergo Pontifici, quae vidisti et audisti, itaque sermone signa parietibus impressa testimonium perhibebunt. Supersedat igitur dedicatione, suppleat quod omisimus. Dominici corporis et sanguinis sacrosancta mysteria, populum quem sermone erudiens, notificet omnibus hunc locum me crebro visitaturum, hic me fidelium votis et precibus affaturum, sobrie vero, pie et iuste in hoc saeculo viventibus caeli januam reseraturum. His dictis confestim ab oculis ejus disparuit. Mane autem facto Episcopo Mellito ad dedicandam Ecclesiam procedenti cum pisce piscator occurrit, et omnia, quae sibi mandata fuerant, pandit. Stupet Antistes, reseratque Ecclesiae valvis, videt pavementum: utriusque alphabeti inscriptione signatum, parietem bis senis in locis sanctificationis oleo linitum, totidem cereorum reliquias duodenis crucibus inhaerere, et quasi recenti resperione adhuc cuncta madescere. Quod videns Episcopus, una cum populo Deum benedicebat, et illi gratias referebat. Dat fidem miraculo piscatoris illius tota successio, quae sicut a patre acceperat, totius emolumentum, quod ars illa deinceps ei conferret, Beato Petro, eique servientibus decimas offerebat. Unus tamen

semel fraudem ausus inferre, mox tam diu artis caruit beneficio, donec confessus reatum, et ablatum restitueret, promitteret correctionem.

Hæc cum Sanctus Edwardus relatione, ac scriptis veterum didicisset, ad monasterium illud ædificis, possessionibus, et dignitatibus altius extollendum exarsit animus ejus, et pro privilegiis illius loci, cæteris causis nuntios Romam transmisit, talem epistolam Papæ deferentes: Summo universalis Ecclesiæ patri Nicolao, Edwardus gratia Dei Anglorum rex debitam, et subjectionem, et obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suæ electæ Ecclesiæ, quoniam in loco boni prædecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter justum iudicamus apud vos velut ad solidam petram acueri, et probare omnes bonas actiones nostras; et vestram notitiam atque societatem in bono habere, quatenus eas donationes et privilegia, quæ obtinimus apud prædecessorem vestrum, renovetis, et augeatis nobis, videlicet ut quod ille injunxerat nobis sub nomine obedientiæ, et penitentiæ propter votum, quod voveram ire Romam, et in remissionem omnium peccatorum meorum construere cœnobium Monachorum in honore Apostoli Petri, ratum faciatis et privilegia possessionum et dignitatum ejusdem loci confirmetis, renovetis, et decernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo, et confirmo donationes, et consuetudines pecuniarum quas habet Sanctus Petrus in Anglia, et ipsas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me, et pro pace regni mei et continuam ac solemnem memoriam instituatistis totius gentis Angliæ coram corporibus sanctorum Apostolorum.

Rescripsit autem ei Papa in hunc modum: Nicolaus Episcopus servus servorum Dei, gloriosissimo, ac piissimo, omnique honore dignissimo, speciali quoque filio nostro Edwardo Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellitum, et benedictionem Apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit, et decoravit erga Beatum Petrum Apostolorum principem nobiscum habere dilectionem, et in omnibus Apostolicis consentire censuris. Litteras igitur vestras nobilitati transmittimus, et per eas sanctorum Apostolorum societatem, et nostram vobis damus, orantes misericordiam illius, qui est Dominus omnium, et rex super omnia solus, ut ipse vos

participem faciat ex omnibus, si qua sunt coram Deo, bonis operibus nostris, et fratres nos, ac socios in sua dilectione constituat in omni tempore amplius, ac non minorem partem obsequii nostri vobis in suo regno reconsignet, quam nobismetipsis provenire optamus. Erimus etiam deinceps pro vobis sine dubio orantes assidue, ut ipse Deus subjiciat hostes et inimicos, qui contra vos voluerint insurgere, et confirmet vos in paterno solio, et propria hæreditate, ac Beatus Petrus sit vobis custos, et adjutor in omni tribulatione. Renovamus ergo et confirmamus, ac augeamus vobis privilegia vestra, scilicet, ut absoluti sitis ab illo voto quod timebatis, et ab omnibus aliis peccatis, et iniquitatibus vestris auctoritate illius, qui me, licet indignum, suæ sanctæ preesse voluit Ecclesiæ. Præterea illo loco, quem sub nomine sanctæ penitentiæ construendum, et meliorandum suscepistis, quoniam ut fertur, primam antiquitatis consecrationem a Beato Petro accepit, cujus licet indigni, vicarii sumus, et quia regia antiquitas sedes est, ex auctoritate Dei et sanctorum Apostolorum, atque hujus Romanæ Sedis et nostræ, concedimus, permittimus, et solidissime confirmamus, ut amplius in perpetuum regni constitutionis locus sit, atque repositorium regalium insignium, et habitatio perpetua Monachorum, qui nulli omnino personæ, nisi regi subdantur, habeantque potestatem secundum regulam Sancti Benedicti per successiones eligere ex se idoneos Abbates, neque introducat per violentiam extranea persona, nisi quam consors congregatio ex se prælegerit. Absolvimus etiam eum locum ab omni servitio et dominatione Episcopali, ut nullus Episcopus illic introeat ordinaturus, aut præcepturus aliquid, nisi ex petitione et consensu Abbatis, et Monachorum. Et habeat idem locus liberum portum, id est ambitum, cæmeterium mortuorum circa se, absque Episcopali, vel cujuslibet respectu, vel exactione, et omnia, quæ ad libertatem, et exaltationem illius loci ad honorem Dei pertinentia, per nostram auctoritatem accedere possunt, hilari et promptissima voluntate concedimus. Possessiones autem, quas antiqui reges, seu quicumque alii homines, vos quoque, et vestri barones ad eamdem locum contulissent, et chartas, quæ ex eis factæ sunt, divina et nostra auctoritate roboramus, et ratas ac stabiles esse decernimus, et infractores earum, vel invasores, aut diminutores, aut

dispensores, venditores etiam æterna maledictione cum Juda proditore damnamus, ut in beata non habeant partem resurrectione, sed a Beato Petro Apostolo se iudicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis, iudicans duodecim tribus Israel. Vobis vero et posteris vestris regibus committimus ad vocationem et tuitionem ejusdem loci, qui omnium totius Angliæ Ecclesiarum, ut vice nostra cum consilio Episcoporum, et Abbatum constituatis ubique quæ justa sunt, scientes pro hoc vos recepturos dignam mercedem ab eo cujus regnum et imperium non desinet, nec minuetur in sæculum.

Sanctus autem Edwardus tributam illud gravissimum, quod tempore patris sui clausi Danica pendebatur, et postmodum fisco regio inferebatur, regia liberalitate remisit, et ab onere importabili in perpetuum Angliam absolvit. Cum enim collecta illa pecunia ante illum delata esset, Diabolum super cumulum sedentem et ludentem vidit: et ne amplius exigeretur præcepit. Cum in palatio juxta Ecclesiam beati Petri rex aliquando moraretur, supervenit quidam vir mirabilis, Hybernicus genere, pedis utriusque privatus officio: nervi enim in poplite contracti, ad posteriores corporis partes erura retorserant, tali natibus inhæserant immersione carnis pedum articuli a lumbis ejus, et deorsum corpus omne perverterant. Porrectis ad terram manibus et scamis suppositis repebat, et factus sibi metipsi gravis, trahebat se post se. Hic videns regis cubicularium, ait ad eum: Hugoline, non me respicis, nec misereberis, nec movebit te mea tanta calamitas? Et ille: Quid me vis facere? Cui pauper: Sexies, inquit, Apostolorum limina repens (ut cernis) visitavi, et sanitatem necdum promerui. Quam tamen Apostolorum princeps non negavit, sed distulit, socium in hoc miraculo habere volens Edwardum, quem sibi novit esse devotum. Ab ipso enim a postolo in mandatis accepi, regem adire, ut me suo sacro subvectum dorso ad ecclesiam ejus, quæ palatio vicina est, perferat, recepturum, si id fecerit, membrorum meorum integram sanitatem. Hæc ubi nuntiata sunt regi, gratias agit Deo, et citatus mox æger accessit. Rex vero ut spiritalis ille asinus fortis, accubans in terminis, supposuit humeros suos ad portandum: et perdet de humero tantum principis plenus sordibus pauper, squalidis manibus, brachiisque squamosis regium illud pectus, collumque

complectitur. Interea ex assistentibus ridebant nonnulli, alii a paupere regem delusum jocabantur, alii simplicitatem justifuitatem iudicabant. Cum itaque rex paululum processisset, subito nervi extenduntur, rigantur ossa, carnes marcidæ recalescunt, emergunt a carne articuli, pedes a natibus solvantur. Distendit homo crura poplite jam flexibili; et sanie cum sanguine profluente, vestis regia ornatur potius, quam fœdatur. Jam nunc satis esse clamant omnes sanatum languidum, onus ob sordes ulcerum deponendum. Ille vero memorem præcepti quod susceperat, sirenarum cantus obturata aure pertransiit, ingressusque Ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum, quod detulerat, Deo, ac Beato Petro resignat incolumentum dimisit. Suscepit autem a rege itineris viatico, acturus gratias Deo et Sancto Petro Romam profectus est.

In monasterio autem Beati Petri ante altare sanctæ Trinitatis Missarum solemnibus sanctus rex vice quadam cum comite Leofrico assistebat. Et ecce speciosus ille forma præ filiis hominum Christus Jesus in ara consistens, oculis utriusque visibiliter corporalis apparuit, sacraque dextera super regem extensa, signum Sanctæ Crucis cum benedicens depinxit. At rex demisso capite, divinæ majestatis adorabat præsentiam; Comes vero quid in animo regis ageretur ignorans, volensque regem tantæ visionis esse participem, cepit velle ad ipsum usque procedere. Verum rex quid in mente comitis volvebatur intelligens: Sta, inquit, Leofrice, sta: quod vides, video et ego. Post missam vero dixit rex ad comitem: Por ejus quem vidimus, majestatem, mi Leofrice, te obtestor, ne, quoadusque vixerimus, sermo ista proferatur in publicum, ne vel nos in perniciem nostram ob factorem vulgi pulset elatio, vel fidem deroget divites infidelium amulatio.

Sub faucibus autem quasi glandes mulierum succreverunt, quæ totam faciem deformi tumore fœdantes, putrefactis sub cute humoribus, sanguinem in saniem verterant, inde nati vermes, odorem teterrimum exhalabant. Jubetur tandem somniis adire palatium, et regis manibus sperare remedium, quibus si sola, si lacta et signata foret, meritis ejus reciperet sanitatem. Cum autem venisset ad regem, et oraculum exposuisset: ille nec sordes cavet, nec fetorem exhorruit: sed loca tumentia manibus contractans, et

aqua lavans, signum Sanctæ Crucis impressit : et subito rupta cute cum sanie vermes ebulliant, recedit tumor, et dolor omnis accessit.

Cæcus quidam docetur oraculo, lumen amissum sancti regis meritis se adepturum, si lympha qua manus ablueret, ipse faciem perfudisset. Cumque id cubiculario, et ille regi retulisset, obstupuit ille, plurimum indignatus, illos phantasmatis hominem, nihil tale de peccatore sperandum, Apostolicæ id esse virtutis, nec fidem somniis adhibendam asseruit. Aqua manus lavit, et ad Ecclesiam processit. Cubicularius autem cæco receptam in pelvi aquam illam tradit, cum qua oculos et faciem lavans, visum confestim percipere meruit.

Civis quidam Licolnrensis cæcitate percussus, ad palatium regis veniens, aqua lotionis manuum ejus, faciem et oculos lavat, mox tenebris diuturnis oplata lux succedit.

Quidam cæcum regem adire, et visum ab eo percipere monitus, cubiculario, et ille regi pandit. Cui rex : Veniat, inquit. Quis ego sum qui contrister, et non potius exultem, si meis manibus licet indignis, promissum beneficium homini illi pietas divina contulerit? Vocatus est autem vir, et a rege tactus et signatus, et inter manus ejus ab oculis utrisque ubertim sanguis effluxit, pupillas serenavit, et tumorem palpebrarum deposuit. Et dixit homo ille : Video te, Domine mi rex, et facies tua tanquam facies Angeli stantis ante me. Alia autem vice duo cæci cum uno monoculo, aqua lotionis manuum sancti perfusi, visum percipere meruerunt.

Sedebat aliquando rex ad mensam, et a latere ejus comes Goduvinus. Hujus duo filii adhuc pueri, Haraldus et Tostius, ludebant coram eis : cumque unus ex illis amarior, quam expetebat ludi suavitas, insurrexisset in alterum, ludum vertunt in pugnam. Et ecce Haraldus vehementius in fratrem irruens, capillis ejus utramque manum inferit, prostratumque, nisi citius eriperetur, virtute superior suffocasset. Tunc rex versus ad ducem, ait : Nihil aliud, o Godavine, nisi simplicem in his vel ludum puerorum, vel pugnam contemplaris. Et ille : Nihil aliud, domine mi. Tunc rex dixit : Longe aliud mea mihi mens loquitur : et his quid futurum sit pueris, per hoc mihi bellum revelat. Emensis quippe puerilibus annis, cum in virum uterque profecerit, tandem adversus in-

vicem livor utrumque aduret. Et primum circumvectione, insidiisque privatis quasi ludere videbuntur, ad ultimum fortior infirmoerem proscribet, rebellantem prosterneat, et prioris mortem post modicum sequens, alterius calamitas expiabit. Quæ omnia sic completa, tota Anglia teste, probatur. Nam Tostius ab Haraldō fugatus, cum paulo in regnum successisset Edwardo, Haraldus una cum rege Norvegiæ Tostius prosternitur, et totus fere exercitus deletur. Eodem anno Haraldus ipse regno spoliatus Anglorum, aut misere occubuit, aut, ut quidam putant, penitentia tandem servatus evasit.

Goduvinus cum in mensa regi assideret, unus ministrorum in obicem aliquem uno pede immoderatus impingens, pene lapsum incurrit : quem tamen pes alius recto pede procedens, iterum in statum suum nihil injuria passum erexit. De hoc eventu pluribus inter se loquentibus, et quod pes pedi subveniret gratulantibus. Comes quasi ludendo intulit : Sic est frater fratrum adjuvans, et alter alteri in necessitate subveniens. Et ait rex ad ducem : Hoc meus mihi fecisset. Sic Goduvinus expavit et tristem preferens vultum, ait : Scio, ego, rex, scio, adhuc de morte fratris tui tuis me accusat animus, nec eis æstimas discrendum, qui me vel ejus vel tuum vocant proditorem : sed secretorum omnipotens Deus judicet, et sic buccellam hanc, quam manu teneo, guttur meum faciat pertransire, et me servet illasum, sicut nec tuæ proditionis, reus, nec de fratris tui nec mihi conscius existo. Cumque vir beatus buccellam manu benedicens signasset, miser ille, eam ori inferens, usque in medium gutturis pertaxit.

Tentat interius trahere, nec valet, tentat emittere, sed firmius hæsit. Mox meatus, quibus ducebatur spiritus obcluditur, vertuntur oculi, brachia rigescunt. Intuetur infeliciter morientem rex, et ultionem in eum sentiens processisse divinam, adstantes alloquitur, dicens : Extrahite canem istum : et factum est ita. Hic Goduvinus simplicitate regis abutens, multa in regno contra justitiam et Deum faciebat. Cunctos fere regis cognatos, et amicos, quos de Northmannia adduxerat, fraude sua, dolo, et circumventionem de patria exturbabat : credens, sibi cuncta processura pro volo, si rex amicis nudatus, suis tantum consiliis uteretur. At rex cuncta dissimulans, divinis vacabat ob-

sequi, ultionemque Dei sibi futuram multo prædixit. Aliquando etiam ipsi Goduvinus idipsum non tacuit.

Sanctus Edwardus nulli petenti in nomine Sancti Joannis Evangelistæ aliquid denegabat, hunc enim post Apostolorum principem arctius diligebat. Unde contigit, quod quidam peregrinus, absente Camerario, in nomine Sancti Joannis Evangelistæ importune a Rege elemosinam postularet. Cui rex pretiosum anulum, cum nihil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit post hæc, duos Anglicos ad adorandum Salvatoris sepulcrum Hierosolyman proficisci. Qui die quadam a publica strata declinantes, devia quæque sectati sunt : et sole ruente, nox obscura adducta est.

Et cum nescirent quid agerent, quo se verterent, apparuit eis senex quidam venerandus, qui eos, ad civitatem reducit. Susceptis autem hospitio, mensa paratur, lautissimeque refecti, dant membra quieti. Mane autem facto, egressis illis de civitate, ait senex. Viri fratres, cum summa prosperitate vos repatriaturos non dubitetis, quoniam prosperum iter faciet vobis Deus, et ego ob amorem regis vestri in omni via firmabo super vos oculos meos. Ego enim sum Apostolus Christi Joannes, qui regem vestrum ob meritum castitatis summa dilectione complector. Hunc ergo anulum, quem mihi in habitu peregrino apparenti tribuit, reportate, denuntiantes obitus sui instare diem : quem infra sex menses visitans visitabo, ut mecum sequatur Agnum quocumque ierit. His dictis, disparuit, et illi ad patriam prospere redeuntes quæ viderant, et audierant, regi seriatim retulerunt.

Cum autem rex infirmitate gravi detineretur, in mentis raptus excessum, biduo fere jacebat exanimis. Tandem quasi de gravi somno evigilans, aperuit oculos et sedit, et assumpta parabola, ait : Cum adolescens in Northmannia exulare, grata mihi semper extitit bonorum amicitia, et quicumque sacer religionis meliores videbantur, hi mihi cæteris erant familiariores. Inter quos duos Monachos speciali quadam devinxerant charitate, conversationis honestas, vite sanctitatis, suavitas morum, verborum affabilitas. Hos frequentius visitabam, quam dulcia faucibus meis eloquia eorum. Hos ante in somnis assistere, quid genti meæ post obitum meum sit futurum, ex Dei mandato mihi referentes.

Impletum dicunt Anglorum nequitiam, et iniquitas consummata iram provocat, accendit vindictam. Sacerdotes pravariati sunt pactus Domini, polluto pectore, et manibus inquinatis sancta contrectant. Et hi non pastores, sed mercenarii exponunt quas oves, non protegent, lac et lanam quarant, non oves, ut detrusos ad inferos, mors, et pastores depascat et ovas : sed et principes terræ infideles, socii torum, prædones patriæ, quibus nec Deus timor est, nec lex honoris, quibus veritas oneri, jus contemptui, crudelitas delectationi : itaque nec prælati justitiam, nec servant subditi disciplinam. Et ecce Dominus gladium suum vibravit, arcum suum telendit, et paravit illum. Ostendit deinceps populo huic iram, et indignationem, immissiones insuper per Angelos malos, quibus traditi sunt anno et die uno, igne simul et gladio puniendi. Ego vero ob intentatam meæ genti calamitatem polens, atque suspirans, dixi : O coelestium secretorum conscii, si conversi egerint penitentiam, numquid non ignoscet Deus, et relinquet post se benedictionem? Penitentia certe prolata Dei ore in Ninivitis suspendit sententiam : quæ etiam imminente impissimo Achab debitam distulit ultionem. Suadebo igitur genti meæ, ut peniteant de præteritis, et caveant de futuris, et forte miserabitur Deus, ut non inducat super eos malum hoc grande, sed qui punire præparavit aversos, recipiat in gratiam solita pietate conversos.

Nequaquam, inquit, hoc erit, quoniam induratum est cor populi hujus, et exæcati oculi, et aures aggravatæ, et nec intelligant commonentem, nec terrearunt misis, nec beneficiis provocentur. His eorum verbis dum mihi major accresceret sollicitudo, dixi : Num ita in perpetuum irascetur Deus, et non apponet ut complacitor sit adhuc? Quando ergo tristibus læta succedent, aut tot adversa qualis consolatio temperabit? quale sperandum est in his malis remedium, ut sicut illine terret, et contristat futura correptio : ita hic aliquantulum mulceat divinæ miserationis promissio. Ad hæc sancti tale mihi problema proponunt. Arbor quælibet viridis a suo trunco decisa, ad trium jugerum spatium a radice propria separatur. Quæ cum nulla hominis manu de gente, nulla urgente necessitate, ad suum reversa truncum, in antiquam radicem sese receperit, resumptoque succo rursus flouruit, et fructum fe-

cenit; tunc sperandum est aliquid in hac tribulatione solatium, et de ea, quam prædiximus adversitate remedium. Hæc cum dixissent, ipsi caelo, vobis ego redditus sum. Assidebant narranti visionem regina, Roberto sacri palatii custos, dux Haraldus, Stigandus, et qui ascendit cubile patris sui, et maculavit stratum ejus, vivente adhuc Roberto Archiepiscopo, cathedram Cantuariensem invadens; ob hoc a summo Pontifice suspensus paulo post crepuit, et effusa sunt viscera ejus. Hic ad vocem narrantis obdruit, nec ferretur oraculo, nec fidem habuit prophetanti, sed potius regem senio confectum delirare submurmurans, ridere maluit quam lugere. Cæteri vero quibus mens sanior erat, flebant ubertim et suspirabant, qui nihil secus quam ipse dixerat, aut a sacerdotibus, aut a principibus fieri non ignorabant. Quidam enim præmissam similitudinem dicunt regem pro impossibili statuisse, illi maxime, qui totam Anglorum nobilitatem sic deperisse lugebant, ut ex ea gente, nec rex, nec Episcopus, nec Abbas, nec princeps quilibet vix in Anglia cerneretur. Mihi sane alia mens est, consideranti sanctissimum virum Dunstanum, et ipsam calamitatem prædixisse, et consolationem nihilominus promississe. Potest proinde sic non inconvenienter exponi. Arbor hæc regnum Anglorum significat, decorum gloria, delictis, divitiisque fecundum, excellentia regie dignitatis sublime. Radix, ex qua totus honor iste processit, regium semen fuit, quod ab Alfredo, qui primus Anglorum a summo Pontifice unctus et consecratus fuerat in regem, recta successionis linea usque ad Sanctum Edwardum descendit. Abscissa est arbor de trunco, quando regnum a genere regali divisum, ad aliud semen translatum est. Ad spatium trium jugerum *Hæc fama est separatim*, qui in trium temporibus regum, nulla fuit novis cum antiquo semine regali conjunctio. Haraldus enim successit Edwardo, Uvithelmus Haraldus, Uvithelmus junior priori Uvithelmo. Accessit ad radicem, quando rex Henricus, in quem totum regium decus transfusum est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri urgente, sed ex infuso ei amoris affectu, abnepem Edwardi Mathildam duxit uxorem, semen regium Northmannorum, et Anglorum conjungens, et interveniente opere conjugali, de duobus unum faciens. Floruit sane arbor, quando de utroque semine

imperatrix Mathilda processit. Tunc vero fructum fecit, quando reipsa Henricus exoriens, quasi lapis angularis utrumque popululum copulavit. Habet nunc certe de genere Anglorum Anglia regem, habet de eadem gente Episcopos et Abbates, principes, et milites, ex utriusque seminis conjunctione procreatos. Si autem alieni hæc displicerit expositio, aut ipse aliter exponat, aut aliud tempus, quo hæc expleantur expectet.

Sciens itaque rex, quia appropinquavit hora ejus, ut transiret de hoc mundo, suum transitum mox in circuitu propalari jussit, ne mortis suae agnitione dilatata, orationum quoque suffragia differenter. Sicque senex, et plenus dierum, ac bonorum operum migravit ad Dominum. Obit autem anno Domini millesimo sexagesimo sexto, cum regnasset viginti tribus annis, mensibus sex, et diebus viginti septem, pridie nonas Januarii, cum quo tota pariter Anglorum felicitas ruit, perit libertas, vigor omnis interit.

Contractus quidam ad sepulcrum ejus veniens, membrorum sanitatem devotis lacrymis, et precibus postulabat. Et ecce vis quedam occulta subito nervos extendit, in naturalem statum erura, pedesque retorquens, evulsisque a carne articulis sanguis profuit, paulatimque succo resumpto, arida prius ossa pristinum robur recipiunt.

Sed quoque cæci, unum monoculum secuti, ad sepulcrum regis properantes, cum alter ab altero traheretur, et unus præcedens oculus viris septem ducatam præberet, sancto cum lacrymis miseriam exponunt, opem flagitant, contra diurnæ caliginis tedium sanctissimi regis deposcunt auxilium. Nec mora, beati meritis, et precibus visum, oculorumque claritatem percipere meruerunt.

Interea Haraldus filius Goduvini, regnum nec jure, nec natura sibi debitum usurpans, malum, quod Angli secundum sancti regis oraculum Deminus præparaverat, transgressione pacti cum duce Uvithelmo, et fidei læsione acceleravit. Ut autem attenuatis viribus facilius ab his, quos injuste provocaverat, hostibus vinceretur; suscitavit ei Deus a parte Aquilonis inimicos, scilicet Haraldum regem Norvegiæ, et Tosium fratrem suum, quem de Anglia expulerat, ipse quippe tempore regis Edwardi exulabat in Flandria. Hi cum magna classe per Humberiam Eboracum properantes, cum exercitu Northum-

bremsium prælio exceperunt, potiti victoria, magnam de obstantibus stragem dederunt. His Haraldus nuntiatis, exercitum copiosum ex omnibus finibus Angliæ collegit.

Apparuit autem tunc Sanctus Edwardus eidem Alexi, Abbati Ramesie, viro religioso, dicens: Vade, et dic Haraldus, ut homines, qui contra jus, et fas regni hujus fines invadunt, aggrediatur securo. Ego enim ero dux, et protector exercitus, quoniam justitiæ gentis hujus deesse non possum. Per me enim reportabit vice hac de hoste triumphum. Et ne verbis tuis fidem deroget, secretum ei sui cordis ostende, ut cum ei quæ nullo conscio mente volvebat, edixeris, non hæc tua adinventio, sed meæ promissioni ascribat.

Nocte quidem præterita, cum dolore formis torreretur, licet eum non parum urgeret imminens molestia; siliit tamen, reputans apud se, si publicaret languorem, quod suis esset contemptui, et hostibus irrisioni. Verum quia nunc ab illa peste convalluit, de meo præsumens auxilio, contra barbaros justum bellum suscipiat, et ab imminenti periculo sese eripiat. Quod cum Abbas Haraldus reserasset, ex celesti promissione

factus audacior, in valida manu progrediens, apud Stamsordbrig hostibus occurrit. Confertoque prælio, dux uterque prosternitur, scilicet rex Norvegiæ et frater Haraldus Tostius, et pene totus eorum exercitus deletus est.

Anno tricesimo sexto post Sancti Edwardi obitum, cum corpus ejus de terra elevaretur, iniegrum, incorruptum, et flexibile cum vestibus recentibus repperit. Quod videns Episcopus Rossensis, pilam unum devotionis desiderio accensus extrahere, sibi quæ servare conatur. Sed ille firmius hærens, effectum mentis Episcopi, et voluntatem fraudavit. Muller quadam in festo Sancti Edwardi operibus vacans, paralysis morbo correpta, ad corpus sancti deducitur, et sanitatem pristinam se recepisse lætatur. Tres viri febre quartana vexati, visitato sancti sarcophago, quasi in momento curati sunt.

Obit S. Edwardus anno Domini 1066 qui beatissimus rex post annos circiter centum in sanctorum numerum relatus fuit ab Alexandro tertio Pontifice, anno pontificatus quarto, et Christi 1163, ut Cardinalis Baronius in notis ad martyrologium, die quinta januarii, et alii testantur.

SANCTI LEOPOLDI AUSTRIÆ PRINCIPIS CANONIZATIO

ET INTER SANCTOS CONFESSORES ADSRIPTIO

Cum suæ festivitatis institutione, pro die 15, mensis Novemb.

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacrosanctam Matrem Ecclesiam adstittisse a dextris Dei Reginam, in vestitu deaurato, circumdatam varietate; non ab re per Prophetam traditur. Regina equidem, quæ illi Regi Domino, per quem reges regnant et principes justitiam faciunt, desponsata sit. Unica ejus columba, luna perfecta in æternam. Arcturus per gryum nocturna spatia pereunni lumine illustrans: lucifer qui nescit occasum: aurora hic in crepusculo caligantis sæculi corruscans: et in diem lucidum in regno celorum sese diffundens. Regina quæ illi serviat cui servire regnare

est, illi fidem habeat, illi se totam committat, Regina quæ Christi fideles sub umbra alarum suarum extremo carcere ad regna celorum perducat, ubere de celo pleno lactet, atque inebriet, ex multis ærumnis eos eripiens, regni celestis cum Christo Domino participes efficiat. In vestitu, inquit, deaurato. Vestimentum Ecclesiæ sanctam fidelium vitam esse profitetur. Namsicut tota Ecclesia vestimentum est Christi, ita fideles quoque ejusdem Ecclesiæ vestimentum esse arbitramur. Vestimentum scilicet non habens maculam per peccatum, neque rugam per duplicitatem: sed per justitiam in Deum, per simplicitatem cordis tensus vestimentum patris sollicitudines, inter studia tot laborum, immaculatum sese ab hoc sæculo

innocentiæ, quam homo plasmatus a Deo accepit : male a serpente persuasus perdidit, ad quam recuperandam poenitentia, et Dei misericordia induimur. Vestimentum deauratum splendore sapientiæ aureo perlucens, clara enim est sapientia quæ nunquam marcescit, facile videtur ab his qui eam querunt. Ductrix est disciplina Dei, electrix operum illius, quæ nihil locupletius, quæ operatur omnia, artifex omnium quæ apud turbas claritatem, et honorem apud seniores præstat. Vestimentum deauratum perfectione auri, id est justitiæ, quæ nihil humano generi utilius. Dilectione disciplinæ ex una custodia legum emanat, legum autem custodia consummatio est incorruptionis. At vero incorruptio facti nos esse Deo proximos, per quam beatitudo æternæ vitæ a nobis comparatur, circumdata Ecclesia dicitur varietate gratiarum administrationum, et officiorum, juxta verbum Apostoli, divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus eas conferens, divisiones administrationum sunt, idem autem Dominus, et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Circumdata varietate potestatis, ordinis, status, et variarum Ecclesiarum decore quæ veluti adolescentulæ, hanc de qua sermo est, Catholicam Ecclesiam quasi matrem observant, non vetustæ per culpam, non senio steriles, sed ad spirituales congrue fecunditatem, et nova semper prole pullulantes. Nam a justo Abel, unde Ecclesiæ exordia trahimus, in hanc usque diem, quot sanctos orbis terrarum habuit : tot quasi palmities protulit, ex quibus varii in dies surgunt surculi in hac vinea nostra Sabaoth, quam licet immeriti, præstante Domino, sortiti sumus excolendam, seruntur. Circumdata varietate, quod alia triumphantis, alia militantis Ecclesiæ species existat. De triumphanti Domini sponsonie reponitur. Ego ero eis, quicquid ab hominibus juste desiderari potest, ero illis honor, gloria, salus et vita, virtus et copia, pax, et omne bonum. Militans autem Ecclesia fundæ non inepte assimilatur : nam sicut e funda in gymrum versata, lapides exeunt, quibus adversarii feriuntur, et Goliath prosternitur : ita ex sancta Ecclesia dum per varias procellas, et tempestates fluctuantes hujus sæculi per tribulationum circuitum rotatur, fortes viri prodeunt, quibus quasi lapidibus iniquorum corda tunduntur, et de hoste humani generis ne-

quissimo a Christi tironibus triumphatur.

Hanc ipsam Ecclesiam Deus omnipotens mira quadam dispositione, et potestate fundavit, præfioso Unigeniti Filii sui Domini nostri Jesu Christi sanguine dotatam esse voluit, multiplici Spiritus sancti gratia ornavit, Apostolorum simplicitate et fide roboravit, quos ignares delegit, ut populos non tam sermo illorum, quam causa ad credendum adduceret. Martyrum tormentis, cruciatibus constantia, et trophæis stabilivit represso paulisper, quinimo confusa infidelitatis savitia, et inimico homine supereminante zizania, crescenta, multiplicataque hæreticorum pravitate, Doctorum celestis doctrina illuminavit, et demum Confessorum, Virginum, aliorumque Sanctorum intrepida confessione, solerti cura, exemplisque imitatione dignissimis, adversus satanæ insidias circumdedit.

Inter autem alia saluberrima sanctitatis exempla divina misericordia, sidus quoddam mundo fulgere dedit, Beatum Leopoldum Austriæ principem, pium Marchionem, cognomento appellatum, innocentie, sapientie, et justitiæ vestimentis, quibus vestiri Ecclesiam prædiximus, decorum bonitatis, mansuetudine, atque clementia conspicuum, simplicitate, continentia, et munificentia præclarum, cujus integritas, vitæ sanctimonia, humilitas, pietas, fides, adeo apud Christi fideles invaluerunt, ut una omnium Germanorum voce pro sancto hactenus celebratus fuerit. Christianæ religionis cultum, et ejus liberalitatem nonnulla monasteria, et quidem celeberrima ab eo cum amplexissimis censibus constructa, alia etiam magno sumptu illustrata, abunde testantur. Hic princeps optimus, Sacerdotes, et viros religiosos admodum coluit, summosque Pontifices tanta veneratione prosecutus fuit, ut ab Innocentio II Romano Pontifice prædecessore nostro peculiaris S. Petri filius appellaretur : et Apostolica commendatione, atque ea plenaria, quam vulgo dicunt, absolutione dignus ab eodem Innocentio etiam mortuus judicatus fuerit. Hic vir Dei in summis opibus educatus, in magna peccandi licentia constitutus, conjugalibus curis implicitus, principatus regimine impeditus; sedulo tamen pietatis et misericordiæ munera subibat, lassos roborans, vacillantes confirmans, oppressos sollevans, inopes fovens. Inter curas domus, inter conjugales anxietates, inter affectus pignorum, inter multiplices princi-

custodivit, et temporalia tractando æterna disposuit.

Quadragesima annis principatum Austriæ regens, et quod majus est illis præcipue temporibus, quibus propter Henricorum patris et filii mutuas concertationes, et postea propter Henrici quarti cum Lothario acerrimas contentiones, in Germania bellis, incendiis, et agrorum vastationibus tumultuatum est; summa cum justitia, humilitate, et tranquillitate cuncta administravit : et aliis cæde, et sanguine madentibus, creditam sibi Austriæ provinciam in diuturna pace continuit. Quibus ex meritis æternæ retributionis et pacis præmia a Deo optimo, maximoque, cui centuplicato fenore munera hominum pensat, est consecutus.

Præstanti nunc hujus sæculi amatores ad peccata excusanda, conjugales, familiares, civiles, seu regales solii molestias, sæculi illecebras, aut tentationes; Leopoldi exemplo, divina providentia eos circumscripsit, excusationes omnes circumvenit, aditum humanæ tergiversationis conclusit, et quasi aranearum telas commenta humanæ fragilitatis dirupit. A Deo creati, et perempti, Deum debitum honoribus non colimus; et quod dolentes ex intimis referimus, illum non tantum negligimus, sed blasphemamus sæpenumero. Adhibita sunt præcepta divinæ, et humanæ legis, præceptis obtemperare tergiversamur. Addita sunt celestis præmia gloria, indicta pœnarum diversa genera, censura correctionis inventa; ab illis faciem quasi rebelles avertimus. Sanctorum varia exempla ante oculos nostros proposita, ipsa quoque imitari contumaciter recusamus, imbecillitatem nostram, sæculi sollicitudines, cum de salute nostra agit, causamur. Leopoldi nobilis principis conjugati, ac multorum filiorum, ac subditorum cura irretiti, clarissimo exemplo admonemur, ut omni excusatione remota, per hæc temporalia ita caute ambulemus, ita sancte nos exerceamus, ut æterna non amittamus; affecti spe momentaneæ hujus prosperitatis, perpetuitate gloriæ celestis non fraudemur, sed mundi molestias, illecebras, aut dignitates contemnendo ad celestem patriam totis viribus contendamus.

Hujus Beati Leopoldi sanctimoniam Deus omnipotens innumerabilibus miraculis ad ejus invocationem editis, comprobavit; miraculis profecto quæ tum in facti substantia, tum et ordine, vim, et potestatem totius na-

turæ excesserunt. Quis enim non miretur, cum audiat per Dei æterni misericordiam, implorato Leopoldi auxilio, paralyticos, arthreicos, febricitantem, podagra laborantem, pristina valetudini illico restitutos? Quis non magna Dei in hoc sancto agnoscat, cum videat intercessionibus ejus claudos recte ambulasse, apostematibus mortiferis infectos liberatos, in carceribus constitutum, pedicis manicisque vincitum, per foramen unde hominis impossibilis exitus erat ductum evasisse? in variis vitæ periculis positos, illos servatos esse? quis non mente obstupescat, et Deo optimo maximoque præconia manifesta dicat, cum liquido deprehendat, meritis, ac precibus hujus sancti viri mortuos suscitatos? mutos loquendi facultatem adeptos? caecos illuminatos? surdis auditum restitutum esse? Maxima sunt hæc sanctitatis, et divinæ approbationis signa, humanam expectationem, ac spem excedentia; et tamen clarissimis documentis comprobata sunt.

Quinimo ab anno Christi millesimo centesimo tricesimo sexto, quo Leopoldus vita functus, ex terris ad celestem Hierusalem transivit, in nostra usque tempora, et præsentem diem magis, atque magis manifestata mira de illo ex mentibus hominum in Austria præcipue, et per omnem Danubii ripam, devotio cœlitus infunditur. Incredibile dictu quanta cum veneratione ejus corpus, quod in monasterio semper Virginis, et Matris Dei Mariæ ab eo condito, in loco quod novum Claustroburgum appellatur Pataviensis dioceseos sepultum est, a Christi fidelibus visitetur; quibus votis celebratur pia ejus memoria. Memorata difficile esset, quot, et quanta tabellis, et imaginibus illi dicatis exornetur, quanta luminarium copia perlustratur; procumbit supplex ante tumulum languentium, et rogantium turba, opem Leopoldi implorans, nec expectatione irrita discedit.

Hujus veneratione, et pro multorum populorum salute, Rodolphus Austriæ dux impulsus est, ut Innocentio sexto huius Sanctæ Sedi ea tempestate presidenti, supplicaret, quatenus Leopoldum sanctorum catalogo adscribere dignaretur.

Qui re perspecta quam sapientissime de vita et miraculis, ac famâ ejusdem Leopoldi ex more, instituitque majorum, cum consilio sacri senatus inquisitionem tunc Archiepiscopo Pragensi, et aliis collegis delegavit.

Verum cum ea de re agi ceptum esset, morte Innocentii, surgentibusque bellorum inter Australes, et Pannonios diversis turbibus, immensisque procellis in Ecclesia Dei exortis, usque ad tempora Pauli secundi prædecessoris nostri, inquisitio intermissa est.

Carissimo autem in Christo filio Friderico Romanorum imperatori Augusto, Prælati, et principibus Germaniæ apud eundem Paulum multis precibus, tam sancti viri Canonizationem absolvi petentibus; tribus S. R. E. Cardinalibus de fratrum suorum consilio, demandatum est a Pontifice præfato, ut solemnem inquisitionem ea de re adhiberent, et processus consuetos tum per se, tum per subdelegatos facerent, quod magna ex parte consectum erat, cum evocato ad Dominum Paulo sanctæ memoriæ, Sixtus quartus prædecessor noster in hac Sancta Sede, divina providentiâ, constitutus est.

Iterandas ergo preces, et vehementius agendum apud Sixtum imperator, Prælati, ac principes prædicti duxerunt, ut tam sanctum opus Canonizationis ceptæ perficeret.

Is, ut certiori fide quæ de miraculis, et vita Leopoldi assereretur præciperet, venerabili fratri nostro Marco Episcopo Prænestinensi, tunc Tituli S. Marci, Presbytero Cardinali, et in Germania legato, ut præmissa percunctaretur, injunxit: qui locupletissimam de illis omnibus relationem per publica acta, et legitimos processus eidem attulit.

Dehinc processibus, et actis publicis magna cum diligentia per venerabiles Episcopum Portuensem, Marcum prædictum Prænestinensem illo tempore Episcopum assumptum, ac F. S. Eustachii Diaconum Cardinalem, commissarios discussis, privata primo relatione eidem Sixto facta, postmodum in sacro senatu referente prædicto venerabili fratre, Episcopo Portuensi dilucide re examinata, et ex illorum sententiâ canonizatione conclusa, sicut Domino placuit.

Sixto vita functo, nobis, qui eidem onere, et honore per divinam misericordiam, licet indigni successimus, reservatum est, ut supremam manum tam sanctæ approbationi apponeremus. Consilio itaque habito, rursus venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium publica concione, omnia prout ex ordine gesta erant, Leopoldique vitam, miracula et reliqua merita per advocatum

Concistorialem proponi curavimus. Demum vocatis omnibus qui in Romana curia degant Prælati, in frequenti eorum consensu, assistentibus nobis eisdem venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, singulorum vota prælatorum scrutati sumus. Quibus Spiritu sancti gratia cooperante, manibus, pedibusque, ut aiunt, in eam sententiam devenientibus, quod Leopoldus merito sanctus a nobis canonizandus esset, hunc in locum, et publicum suggestum hac ipsa die consensu decrevimus, ut, opitulante Domino, votis, precibusque fidelium adjuvantibus, ipsum Leopoldum sanctum definiremus, et pro sancto venerari debere ab universis, et singulis Christianis mandarem, sicque hodie sermone per nos habito, re divina peracta, et reliquis solemnitatibus adhibitis, ad hanc sacratissimam canonizationem procedendum duximus. Cum autem verbo Sapientiæ Dominus affirmet homini, qui eum laudaverit, et dilexerit Deum, qui fecit illum, quod in medio populi sui exaltabitur, in plenitudine sancta admirabitur, in multitudine electorum habebit landem, et inter benedictos benedicetur; mirumque in modum Leopoldus in medio populorum exaltatus sit, plenitudine celestis gratiæ admirabilis refugeat: Restat ut nostra approbatione inter electos, et sanctos Dei laudetur, inter benedictos benedicatur, quæ illi abunde impartiemur, si eum inter sanctos Ecclesiæ adnumerandum, pro sancto venerandum, atque publicis, et solemnibus supplicationibus, votisque in Missarum celebrationibus, aliisque divinis officiis invocandum, Apostolica auctoritate iudicaverimus. Ad laudem igitur æterni Dei, individue Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ad fidei Catholicæ robur, et ornamentum, ad religionis Christianæ cultum agendum, auctoritate Domini Nostri Jesu Christi, ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum, et nostra, de venerabilium Fratrum nostrorum consilio statuimus, definimus, et pronuntiamus Sanctum Leopoldum Austriæ Marchionem sanctorum catalogo adscribendum, et publica veneratione pro sancto observandum, sicut et nos illum in præsentiarum manifesta voce sanctorum catalogo annectimus, ac minorum Confessorum numero adjungimus, publicæ sanctum diffinimus, profitemur, et veneramus.

Statuentes festum ejusdem die 17. kalend. Decembris debere celebrari, et ipso festo ejus sepulcrum, quod in prædicto monaste-

rio existit visitantibus, et pro mantentione dicti monasterii manus porrigentibus adjuvantes, septem annos, et totidem quadragenas indulgentiæ, in forma Ecclesiæ misericorditer perpetuis temporibus concedi-

mus. Nulli ergo, etc. Si quis autem, etc. Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1485 octavo Idus Januarii, Pontificatus nostri anno primo. Hic S. Leopoldus obiit anno Domini 1136.

VITA SANCTI LUDOVICI

REGIS FRANCORUM

Excerpta, ex illa, quam conscripsit Gaufridus de Bello loco, ipsius Regis confessorius.

Beatus Ludovicus Francorum piissimus rex, patrem habuit Ludovicum Christianissimum regem, qui in Albigesio, et comitatu Tholosano hereticos oppugnavit. In reditu autem lethali correptus morbo, die decimo ad montem Penserium excessit e visis mense Octobri, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo vicesimo septimo, vir utique bene Catholicus et sanctus. Nunquam corporis sui ullam admisit pollutionem, unica uxore legitima contentus. Corpus ejus examine ad B. Dyonisii Ecclesiam apportatum, juxta patrem honorifice conditum est. In ejus locum successit filius primogenitus Ludovicus, Rhemis ab Episcopo Suessionensi, quod Ecclesia Rhemensium pastore orbata esset, regia corona insignitus et consecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Ejus coronationi complere e præcipuis nobilibus licet vocati essent, interesse noluerunt: quod propter dolorem defuncti regis et regni desolati, lacrymis et luctui illic potius, quam lætitiæ et jucunditati, se darent.

At puer sanctæ indolis, strenuissimo patre orbatus, sub tutela et moderatione matris Blanchæ, regis Castela filia, permansit: quæ illum tenerrime diligens, ex consilio religiosorum hominum, præsertim Dominicanorum et Franciscanorum, singulari cuidam magistro tradidit moribus, ac litteris insituendum. Ille vero pius puer, et velut alter Salomon, ingeniosus, et bonam sortitus animam, præ suis contaneis mire profecit in utrisque. A primis enim ætatis initiis, deditus fuit pietatis et sanctitatis studiis, ferturque viam omnem absque mortiferi pec-

cati perpetratione exegisse. Ejus vero sanctitati gratulans Blancha mater: Malle, inquit, filii, te mortuum cernere, quam creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba usque adeo illius animo hæserunt, ut divina ipsam gratia protegente, nunquam in se ejusmodi crimen admisit.

Agente autem matre et proceribus regni, anno salutis millesimo ducentesimo tricesimo quarto, duxit uxorem Margaretam, comitis Provincie filiam, quæ Lutetiam venit, intra octavas Ascensionis Christi, cum prius esset coronata apud Senones. Anno proximo dira fames afflixit Gallias, præsertim in Aquitania ita ut homines instar jumentorum, herbis agrestibus vescerentur. Nam frumenti sextarius apud Pictavos centum solidis veniebat. Sequenti anno Arsacidas senior Assasinorum, misit nuntios in Franciam, quibus id mandati dederat ut regem Ludovicum interficerent. Sed Deo animus ejus ad pacem et humanitatem inclinante, crudelis mandati penitentia ductus, misit alios celeres nuntios, qui Ludovicum regem admonerent, ut a primis legatis sibi caveat. Cum autem priores nuntii diligenter inquirerentur, inventi, ad regem Ludovicum adducti sunt. Iis conspectis, rex lætatur, utrosque nuntios muneribus afficit, regi Arsacidæ non pauca magni pretii munera, quibus pacis et amicitia studiosum se declarat, per illos transmittit. Sed ab eo tempore plures suo corpori tuendo custodes adhibuit, qui perpetuo clavos aëres ferrent.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimo secundo. Ludovicus rex duxit exercitum